

Desmit baušļi – kā pareizi dzīvot?

1. Ievads

*Kā jūs pieņemat lēmumu, ja esat nonākuši sarežģītā situācijā?
Pēc kā Jūs vadāties savā dzīvē? Vai ir kādi vadmotīvi?*

Pārdomas, kā pareizi dzīvot, mēs saucam par ētiku.

Principā ir divas dažādas pieejas, kā mēs varam risināt jautājumus, kas saistīti ar izvēli starp labo un ļauno. Viens veids ir situācijas ētika, otrs bauslības ētika.

Situācijas ētikas izejas punkts ir konkrētā dzīves situācija. Šeit nav vispārīgas normas, bet es cenšos vispirms saprast, kas notiek, kur ir problēma, kas tajā iesaistīti utt. Tikai pēc tam es uzstādu mērķi - ko es gribu sasniegt. Šodien projekta rakstīšana balstās pirmā kārtā uz šo pieeju. Tomēr tas nenozīmē, ka šeit nav nekādas vērtības. Arī šeit es izvīrzišu tos mērķus, kas man ir svarīgi, piem., naudas pelnīšana, vai satiecība ģimenē.

Dzīvojot sabiedrībā, kur ir ļoti dažādi uzskati, mums vienam ar otru ir jāvienojas par šīm vērtībām. Priekšroka šādai pieejai ir, ka tā ļoti labi apzina esošo situāciju. Mīnus varētu būt, ka var būt grūti atrast kopsaucēju ar saviem līdzcilvēkiem. Ko darīt, piem., tad, ja nevaram vienoties?

Bauslības ētika, savukārt, sāk ar vispār pieņemtiem, varbūt ar Dieva svētību un autoritāti dotiem, likumiem, kas obligāti ir jāizpilda, neskatoties uz katru individuāli. Protams, reālajā dzīvē arī šeit tiek pieļauti izņēmumi, tomēr tie paliek izņēmumi. Šī pieeja sava ziņā ir vienkāršāka – man ir jāklausa, nevis jāizvērtē un jāpieņem lēmums, par kuru es pats esmu atbildīgs. Konflikti šeit var rasties ar tiem, kas šos baušļus nepieņem. Baušļi man var likt apzināties situācijas, kurās es nonāku bīstamā teritorijā, lai gan pats par to neko pat nenojautu.

2. Situācijas ētika

*Uzdevums: Pašķirstiet avīzi, un sameklējiet vienu konkrētu situāciju, ko Jūs vēlētos dziļāk izpētīt.
Kas tieši šajā rakstā Jūs uzrunā? Kā Jūs rīkotos šajā situācijā? Kāpēc?*

Secinājumi:

Varbūt, ka Jūs atklāsiet, ka katra situācija ir savādāka.

Ne visām situācijām ir "gatava recepte", kā rīkoties. Piem., atziņa, ka dabas aizsardzība ir nepieciešama, lai mēs paši neiznīcinātu sevi un pārējo pasauli, ir relatīvi jauna. Par to nav rakstīts nekāds bauslis. Savukārt, viens otrs likums var zaudēt savu aktualitāti, piem., Vecās Derības aizliegums ēst cūkgaļu.

No otras puses – kā es varu būt drošs, ka es pieņemu pareizo lēmumu? Varbūt es pats esmu ietekmēts no laika gara (mode, politiskā konjunktūra, aizspriedumi,...)?

Bībelē – līdzība par žēlsirdīgo samarieti, Lk.10.

3. Bauslības ētika

Kādi baušļi Jums ienāk prātā?

Izlasīsim desmit baušļus un M. Lutera komentāru Mazajā katehismā, un pārdomāsim to jēgu. Lasot der atcerēties, ka baušļi nav domāti tikai man kā individuālam cilvēkam, bet, ka tie ir domāti visai

jūdu tautai, un, protams, arī mums, kas ticam Dievam. 1.-3. bauslī iet runa par Dieva un cilvēku attiecībām, 4.-10. bauslī par cilvēku savstarpējām attiecībām.

1. Es esmu Dievs, Tavs Kungs, tev nebūs citus dievus turēt manā priekšā.

Luters saka – Dievs ir tas, ar ko tu sasaisti savu sirdi.

Kas ir mans *dievs*? Kādi mums šodien ir dievi?

No šī pirmā baušļa izriet visi pārējie. Piem., ja es zogu kādu mantu, tad man šī manta ir kļuvusi par *dievu*.

2. Tev nebūs Tā Kunga, sava Dieva, Vārdu nepareizi lietot, jo Tas Kungs neatstās nesodītu, kas Viņa vārdu nepareizi lieto.

Ticīgie jūdi līdz šai dienai neizrunā Dieva vārdu. Ļoti liela bijība. Lielākai daļai kristiešu ir savādāka attieksme, jo mēs ticam, ka Dievs ir kļuvis par cilvēku Jēzu Kristu – tāvad Viņš ir pieņēmis mūsu pasauli. Tāpēc varam Viņu attēlot, Viņa vārdu lietot. No otras puses – vai bieži vien nelietojam Dieva vārdu bez jebkādas cieņas, kā “tukšu” vārdu?

3. Tev būs svēto dienu svētīt.

Vecā Derībā šim bauslim ir divas versijas (sk. 2. Moz. 20,8-11 un 5. Moz. 5,12-15). Kā 3. baušļa pamatojums atšķiras abās versijās?

Tāvad: šim bauslim ir divi mērķi – priecāties par Dieva radību un atpūta.

Kā mēs šodien šo bausli varam ievērot savā dzīvē? Piem., ko darīt, ja svētdienā ir jāstrādā?

4. Tev būs savu tēvu un māti godāt, lai tev labi klājas un tu ilgi dzīvo virs zemes.

Tas ir vienīgais bauslis, kuram ir dots apsolījums. Ja es labi izturos pret saviem vecākiem, arī mani bērni to redzēs un novērtēs. Ja es neliekos par viņiem ne zinīs, man nav jābrīnās, ka ar mani vecumdienās var notikt tāpat.

Ko darīt tiem, kas no saviem vecākiem ir piedzīvojuši daudz ļaunuma?

5. Tev nebūs slepkavot.

Katra dzīvība ir Dieva dota. Mums nav tiesības viens otram atņemt dzīvību. Jēzus šo bausli saasina tik tālu, ka pat nedrīkst uz otru dusmoties (sk. Mt. 5,21-26).

6. Tev nebūs laulību pārkāpt.

Lai laulība varētu dāvināt savu svētību, ir nepieciešama abu laulāto savstarpēja uzticība. Kā citādi var izveidot ģimeni, kur bērniem ir droša vide, kur tie var attīstīties? Jēzus uzskata, ka laulības pārkāpšana sākās jau ar domām (Mt. 5, 27-30). Ko Jūs domājat?

7. Tev nebūs zagt.

Mārtiņš Luters savā Lielajā Katehismā, skaidrojot šo bausli, saka, ka tas attiecas arī uz tiem, kas aplaupa tautu ar augļošanu, īpašiem finanšu trikiem. “Tie neizlaupa lādes, nezog slepeni naudu, bet gan sēž augstos krēslos un tiek saukti par lieliem kungiem un godīgiem, dievbijīgiem pilsoņiem, un ar nevainīgu izskatu laupa un zog.”

8. Tev nebūs nepatiesu liecību dot pret savu tuvāko.

Šis bauslis sākumā bija domāts lieciniekam tiesas priekšā, ja kāds ar viltu apsūdzēja vai attaisnoja kādu citu. Tāvad te ir runa arī par tiesisko aizstāvību, ne tikai melošanu vai aprunāšanu.

9. Tev nebūs iekārot sava tuvākā namu.

10. Tev nebūs iekārot sava tuvākā sievu, kalpu, kalponi, lopu, nedz ko citu, kas tam pieder.

Arī šeit ir runa par to, kas notiek mūsu sirdī. No ārpuses to nevar redzēt, šeit katram pašam ir jāapzinās, vai ir vēlme savam līdzcilvēkam kaut ko atņemt.

Var gadīties, ka es nonāku grūtas izvēles priekšā. Piem., vācu teologs Dītrihs Bonhēfers stāsta par šādu situāciju:

Skolotājs redz, ka viens no viņa skolēniem sēž ar ļoti sarauātām acīm. Zinot, kādi apstākļi ir šim bērnam mājās, viņš, visas klases priekšā, tam jautā – vai tavs tēvs tev atkal sita? Bērns atbild – nē, es pakritu. Bērns bija izvēles priekšā – runāt sliktu par savu tēvu vai melot. Viņš izvēlējās pēdējo, jo mīlēja savu tēvu.

Vai cita situācija – čekists zvana pie kaimiņa durvīm – un jautā: vai Jūs neesat redzējuši šo kungu? Kaimiņš atbild – nē, to es nepazīstu, lai gan viņš zināja, ka viņš šeit slēpās. Atkal izvēle – nodevība vai melot?

Baušļi ir domāti kā kompass, kas man rāda virzienu. Tā nav karte, kas man sīki un detalizēti parāda, kur jāiet. Man pašam ir jādoma līdzī. Arī pie baušļiem atklājās, ka ir augstākas vērtības un zemākas vērtības. Kā augstākā vērtība Bībelē vairākkārt tiek nosaukta mīlestība:

Marka ev. 12,28-31: 28 „Un kāds no rakstu mācītājiem, kas bija noklausījies šai viņu sarunā, ka Viņš tiem labi bija atbildējis, nāca un Viņam vaicāja: „Kurš ir augstākais bauslis par visiem?” 29 Jēzus atbildēja: „Augstākais ir: klausies, Israēl, Tas Kungs, mūsu Dievs, ir viens vienīgs Kungs. 30 Un tev būs To Kungu savu Dievu mīlēt no visas savas sirds un no visas savas dvēseles, un no visa sava prāta, un no visa sava spēka. 31 Otrs ir šis: tev būs mīlēt savu tuvāku kā sevi pašu; cita lielāka baušļa par šiem nav.”

Rom. 13,9-10: 9 „Jo baušļi: tev nebūs pārkāpt laulību, tev nebūs nokaut, tev nebūs zagt, tev nebūs iekārot un ja vēl ir kāds cits bauslis, saņemami kopā šinī vārdā, proti: mīli savu tuvāko kā sevi pašu. 10 Mīlestība tuvākajam ļaunu nedara: tā tad bauslības piepildījums ir mīlestība.”

Gal. 5,14: „Jo visa bauslība ir vienā vārdā izpildīta, proti, tanī: tev būs savu tuvāku mīlēt kā sevi pašu.”

Bauslība un evaņģēlijs.

Nobeidzot vēl īss skaidrojums par diviem jēdzieniem, kas ir svarīgi luterāņu teoloģijai.

Lai izprastu baušļu jēgu, ir nepieciešams izlasīt to ievadu.

2. Moz. gr. 20:

1 „Un Dievs sacīja visus šos vārdus:

2 „Es esmu Tas Kungs, tavs Dievs, kas tevi izvedis no Ēģiptes zemes, no vergu nama.””

Pirms Dievs izvirza kādas prasības savai tautai, Viņš atgādina, ka Viņš bija tas, kas atbrīvoja ebrejus no Ēģiptes verdzības. Tā tad viņi var šim Dievam uzticēties. Viņš ir ar savu tautu bez jebkādiem priekšnosacījumiem. Baušļi nav domāti, lai sarežģītu ticīgo dzīvi, bet tie ir domāti kā palīdzība, lai varētu labāk orientēties savā dzīvē.

Arī kristiešiem Dievs kā pirmais ir nācis pretī, sūtot savu Dēlu Jēzu Kristu, kas ir miris par mūsu grēkiem un augšāmcēlies. Tā ir labā vēsts, evaņģēlijs, kas mums tiek sludināta. Šo dāvanu es saņemu ticībā, es to nevaru nopelnīt ar savu cenšanos vai savu izcilību.

Bauslība var izpausties ne tikai caur desmit baušļiem, bet ļoti dažādos veidos. Piem., kad esmu skolā, un no manis prasa, lai nesu mājās labas atzīmes. Ja šāds ir galvenais priekšnosacījums, lai saņemtu vecāku mīlestību, tas ir diezgan briesmīgi. Tāpat var būt, ka cilvēks, kas zaudē darbu, jūtas absolūti nevajadzīgs. Viņa dzīve var būt zaudējusi galveno jēgu.

Šeit mums, kristiešiem, ir svarīgi atcerēties, ka mēs dzīvojam no Dieva žēlastības, nevis no tā, ka izpildām visas dzīves prasības.